

УДК [796.071.4:796.075.2]

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-3.13>**Кліменко Анастасія Віталіївна**

аспірантка кафедри педагогіки

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

ORCID ID: 0000-0001-5830-7679**Башавець Наталія Андріївна**

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

ORCID ID: 0000-0002-8387-3602**Тітова Ганна Віталіївна**

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спортивних ігор і менеджменту фізичної культури

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

ORCID ID: 0000-0003-1309-5443

ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

*У статті узагальнено представлення про сутність кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту. Одним з пріоритетних напрямів забезпечення якості системи регіонального управління сферою фізичної культури і спорту є удосконалення підходів до використання кадрових ресурсів в рамках вибраної стратегії розвитку сфери фізичної культури і спорту. В контексті регіонального управління охарактеризовано пріоритети розвитку кадрового потенціалу фізкультурно-спортивних організацій. Обґрунтовано необхідність у визначенні основних засад кадрового забезпечення якості системи управління кадровим потенціалом сфери фізичної культури і спорту. **Мета дослідження** – охарактеризувати сутність складників кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту. **Методи дослідження:** аналіз літературних джерел та аналіз документів, системний аналіз, структурно-функціональний аналіз, організаційне моделювання. **Результати дослідження.** Зазначено, що сталий розвиток сфери фізичної культури і спорту неможливий без кадрів, які мають високий рівень професіоналізму, інформаційної грамотності. Основою формування кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту виступає кадрова політика, яка являє собою генеральний напрям кадрової роботи, що характеризується сукупністю принципів, методів, форм, організаційного механізму розробки цілей і завдань, спрямованих на добір і розстановку кадрів. Компонентами, які забезпечують розвиток кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту, виступають: фінансове забезпечення; інформаційне забезпечення системи управління та розвитку кадрового потенціалу; науково-методичне забезпечення (як побудова єдиної системи документів організаційно-методичного характеру, які визначають норми, правила, вимоги, які використовуються для вирішення завдань, пов'язаних із розвитком кадрів); мотиваційні чинники. Однак, як свідчать результати дослідження, нині забезпеченість сфери фізичної культури і спорту кадрами як у кількісному, так і якісному відношенні ще не відповідають тим стратегічним завданням, що стоять перед нею. Встановлено, що на процеси формування, використання й розвитку кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту на всіх рівнях державного управління впливають такі чинники, як: демографічний, соціальний, економічний, освітній, мотиваційний, інституційний, інноваційний та інфраструктурний.*

Ключові слова: кадри, ресурс, потенціал, регіональне управління.

Вступ. Одним із пріоритетних завдань внутрішньої політики в Україні на найближчі роки визначено збереження і розвиток національного людського капіталу держави як головного чинника економічного та соціального зростання. Оптимізація кадрового забезпечення сфери

фізичної культури і спорту є одним із напрямів державної політики у сфері фізичної культури і спорту, який імplementовано у «Стратегію розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року». Ефективне управління кадровим забезпеченням сфери фізичної культури і спорту дозволить досягти цілей сталого розвитку, а саме сприяти стійкому, інклюзивному та сталому економічному зростанню, повній та продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх, що сприятиме позитивному впливу на місцеву та регіональну економіку.

Функціонування сфери фізичної культури і спорту в умовах ринкових відносин вимагає розвитку кадрового потенціалу окремої фізкультурно-спортивної організації для завоювання стійких та лідируючих позицій на ринку фізкультурно-спортивних послуг. Якість трудових ресурсів безпосередньо впливає на конкурентні можливості і є однією з найважливіших сфер створення конкурентних переваг як окремої фізкультурно-спортивної організації, так і всієї сфери. Кадровий потенціал сфери фізичної культури і спорту в загальному вигляді може характеризуватися чисельністю працівників, якістю їхньої професійної підготовки, а також їхніми творчими можливостями. Одним з пріоритетних напрямів забезпечення якості системи регіонального управління сферою фізичної культури і спорту є удосконалення підходів до використання кадрових ресурсів у рамках вибраної стратегії розвитку сфери фізичної культури і спорту [2; 3; 4; 6]. За таких умов виникає необхідність у визначенні основних засад кадрового забезпечення якості системи управління кадровим потенціалом сфери фізичної культури і спорту.

Мета дослідження – охарактеризувати сутність складників кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел та аналіз документів, системний аналіз, структурно-функціональний аналіз, організаційне моделювання.

Результати дослідження. Законом України «Про фізичну культуру і спорт» (ст. 49) закріплено положення, що держава забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури і спорту. Право проводити фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність, фізкультурно-спортивну реабілітацію надається фахівцям, які мають спеціальну освіту та відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень. Тренери та спортивні судді проходять обов'язкову атестацію в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Атестація тренерів та спортивних суддів, фахівців з фізкультурно-спортивної реабілітації, які беруть участь у фізкультурно-оздоровчих, фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах для осіб з інвалідністю, проводиться Українським центром з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту. Тренерам та іншим фахівцям у сфері фізичної культури і спорту держава забезпечує:

- створення належних умов для праці, відпочинку, медичного обслуговування;
- підвищення кваліфікації один раз на п'ять років;
- правовий та соціальний захист;
- компенсації, встановлені законодавством про працю;
- призначення і виплату пенсій відповідно до закону;
- встановлення надбавок за спортивні звання в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, бере участь у ліцензуванні освітньої діяльності та акредитації освітніх програм закладів вищої освіти, у яких здійснюється підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Держава сприяє розвитку волонтерського руху у сфері фізичної культури і спорту, де на добровільних засадах надається допомога щодо організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, пропагування здорового способу життя, надання консультаційної допомоги. Волонтери у сфері фізичної культури і спорту можуть забезпечуватися фізкультурно-спортивним

обладнанням та спорядженням відповідними закладами фізичної культури і спорту та організаціями фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів.

Від ефективної реалізації творчого потенціалу працівників, мобілізації їхніх можливостей, раціональної організації трудового процесу залежить економічна ефективність усієї країни та регіонів. Саме цей факт спонукає досліджувати та розв'язувати проблеми кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту в різних площинах, а саме: проблеми компетентнісного підходу в процесі підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту [1; 4]; комплексні проблеми підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту [2; 5; 6]; проблеми неузгодженості системи державного управління кадровим забезпеченням та освітніми змінами [7; 8]. Проте залишається актуальним широке коло проблем, пов'язаних з дослідженням комплексної оцінки кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту, як ресурсу регіонального розвитку.

Сталий розвиток сфери фізичної культури і спорту неможливий без кадрів, які мають високий рівень професіоналізму, інформаційної грамотності. Однак, як свідчать результати нашого аналізу, нині забезпеченість сфери фізичної культури і спорту кадрами як у кількісному, так і якісному відношенні ще не відповідає тим стратегічним завданням, що стоять перед нею. Основними постачальниками кадрів для сфери фізичної культури і спорту є розгалужена мережа освітніх закладів, яка здійснює підготовку фахівців за спеціальностями 014.11 «Середня освіта (фізична культура)», 017 «Фізична культура і спорт» на бакалаврському та магістерському рівнях освіти.

Основою формування кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту виступає кадрова політика, яка являє собою генеральний напрям кадрової роботи, що характеризується сукупністю принципів, методів, форм, організаційного механізму розробки цілей і завдань, спрямованих на добір і розстановку кадрів. Адекватно сформована та реалізована кадрова політика виступає запорукою якісної акумуляції, ефективного використання та стабільного розвитку кадрового потенціалу фізкультурно-спортивної організації, що своєю чергою сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку сфери загалом.

Сучасна соціально-економічна система характеризується здатністю сфери фізичної культури і спорту до якісних структурних змін, які забезпечуються підготовленістю кадрів, рівнем організації надання якісних фізкультурно-спортивних послуг та наукової організації праці, ефективністю системи управління кадровим потенціалом. Таким чином, кадровий потенціал розкриває наявні здібності і можливості кадрів забезпечувати досягнення цілей довгострокового та поточного розвитку сфери фізичної культури і спорту, ефективно використовуючи наявні матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні ресурси. Сучасні механізми формування кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту орієнтовані на вирішення таких проблем, як: невідповідність кадрової політики вимогам швидко змінюваної ситуації в державі; недостатня наближеність до європейських стандартів законодавчої бази, яка б надавала кадровим процесам системності, науковості та високої організованості; відсутність стратегічного планування та стратегічного управління кадрами сфери фізичної культури і спорту; диференціація матеріального заохочення фахівців різних кваліфікацій; конкурсна система відбору кадрів. Найбільш актуальною проблемою сфери праці є зайнятість у сфері фізичної культури і спорту. Швидкі зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, які характеризуються умовами невизначеності, провокують недоліки в управлінні персоналом.

З огляду на це нами були виділені такі компоненти, які забезпечують розвиток кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту: фінансове забезпечення; інформаційне забезпечення системи управління та розвитку кадрового потенціалу; науково-методичне забезпечення (як побудова єдиної системи документів організаційно-методичного характеру, які визначають норми, правила, вимоги, які використовуються для вирішення завдань, пов'язаних із розвитком кадрів); мотиваційні чинники.

Ефективне формування, використання та розвиток кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту забезпечує можливість підвищення конкурентоспроможності національної та регіональної економіки за рахунок більш раціонального використання ресурсів. Визначення

найбільш ефективних напрямів використання кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту у кризових умовах дозволяє досягнути стабілізації ситуації та забезпечити подальше відновлення економіки.

На процеси формування, використання й розвитку кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту на всіх рівнях державного управління впливають такі чинники, як: демографічний, соціальний, економічний, освітній, мотиваційний, інституційний, інноваційний та інфраструктурний, які посилюють ризики погіршення кількісних та якісних характеристик кадрового потенціалу.

Характеризуючи державну політику щодо розвитку кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту, слід зазначити, що наявність ефективної системи забезпечення сфери фізичної культури і спорту фахівцями відповідної кваліфікації з мотивацією до результативної роботи реалізується адміністративно-територіальними органами та Міністерством молоді та спорту України за умови виконання таких стратегічних завдань:

- 1) обґрунтування, розроблення, впровадження інноваційної технології збору та аналізу статистичної інформації щодо зайнятих фахівців у сфері фізичної культури і спорту;
- 2) затвердження професійних стандартів для сфери фізичної культури і спорту;
- 3) впровадження системи заходів для підвищення кваліфікації українських спеціалістів у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням відповідного передового міжнародного досвіду;
- 4) удосконалення системи підготовки та професійного розвитку фахівців сфери фізичної культури і спорту та їх мотивації.

Одним із перспективних напрямів розвитку кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту виступає організація процедури періодичної сертифікації фахівців, які проводять фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність, фізкультурно-спортивну реабілітацію із залученням до цього процесу спортивних федерацій. Потребують систематизації та впорядкування основні засади організації сертифікації, вимоги щодо прозорості, відкритості, неупередженості проведення процедури, що має розкривати періодичність проведення сертифікації, результати проходження або наслідки непроходження її відповідними фахівцями.

Висновки. На основі узагальнення наявних наукових підходів визначено, що розвиток кадрового потенціалу сфери фізичної культури і спорту є невід'ємною частиною кадрової політики держави щодо досягнення цілей сталого розвитку. Дослідження проблем сфери фізичної культури і спорту виявили, що головним фактором, який визначає ефективність функціонування фізкультурно-спортивних організацій, є кадровий потенціал, тому що можливості досягнення поставлених короткострокових і довгострокових цілей в умовах найкращого використання внутрішніх ресурсів сфери фізичної культури і спорту цілком визначаються саме кадровим потенціалом. Величина кадрового потенціалу на конкретний період часу залежить від кількості та якості трудових ресурсів, що формуються індивідуальними потенціалами працівників, та чинниками макро- й мікроекономічного середовища, сукупні умови якого дозволяють забезпечувати розвиток кількісних і якісних характеристик кадрів на основі синергії управління. Об'єктивного вимірювання кадрового потенціалу можна досягти лише за допомогою комплексу кількісних та якісних показників.

Література:

1. Ашанін В.С., Мудрик В.І, Андрєєв М.В. Проблеми формування компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту на основі інформаційних технологій та багатомірного аналізу : монографія. Харків. 2019. 189 с.
2. Гонтарук О.М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. Луцьк : Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2016. № 3 (35). С. 5–10.
3. Дутчак М.В., Чеховська Л.Я. Концепція організаційного та кадрового забезпечення системи оздоровчого фітнесу в Україні. *Фізична активність, спорт і здоров'я*. 2018. № 2(32). С. 70–77.

4. Криштанович С. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту: теорія та методика : монографія. Дрогобич. 2020. 462 с.
5. Легенький М. Особливості правового забезпечення формування державного замовлення на підготовку фахівців у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Центральноукр. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Серія «Право»*. Кропивницький, 2017. Вип. 1. С. 105–109.
6. Проць Т. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект. *Ефективність державного управління*. 2017. № 2 (51) С. 42–51.
7. Семенець-Орлова І.А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади : монографія. Київ, 2018. 420 с.
8. Яценко Л.Д. Проблеми неузгодженості вищої освіти та ринку праці в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. *Серія «Соціальна політика»*, 2020. № 14. 7 с.

References:

1. Ashanin, V.S., Mudryk, V.I, & Andriev, M.V. (2019). *Problemy formuvannia kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu na osnovi informatsiinykh tekhnologii ta bahatomirnoho analizu [Problems of formation of competence of future specialists of physical culture and sports on the basis of information technologies and multidimensional analysis]*. Kharkiv, 189 s. [in Ukrainian].
2. Hontaruk, O.M. (2016). Problemy funktsionuvannia systemy pidhotovky kadriv ta upravlinnia u sferi fizychnoho vykhovannia i sportu v konteksti rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini [Problems of the functioning of the personnel training and management system in the field of physical education and sports in the context of the development of public-private partnership in Ukraine]. *Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zb. nauk. pr.* Lutsk: Skhidnoevropeyskyi natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky, 3 (35). S. 5–10 [in Ukrainian].
3. Dutchak, M.V., & Chekhovska, L.Ia. (2018). Kontsepsiia orhanizatsiinoho ta kadrovoho zabezpechennia systemy ozdorovchoho fitnesu v Ukraini [The concept of organizational and personnel support of the health fitness system in Ukraine]. *Fizychna aktyvnist, sport i zdorovia*, 2(32). S. 70–77 [in Ukrainian].
4. Kryshtanovych, S. (2020). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix menedzheriv fizychnoi kultury i sportu: teoriia ta metodyka [Formation of professional competence of future managers of physical culture and sports: theory and methodology]*. Drohobych. 462 s. [in Ukrainian].
5. Lehenkyi, M. (2017). Osoblyvosti pravovoho zabezpechennia formuvannia derzhavnoho zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Peculiarities of legal support for the formation of a state order for the training of specialists in higher educational institutions]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukr. derzh. ped. un-tu im. V. Vynnychenka. Serii: Pravo*. Kropyvnytskyi, 1. S. 105–109 [in Ukrainian].
6. Prots, T. (2017). Normatyvno-pravovi zasady derzhavnoho spriannia rozvytku osvity u sferi fizychnoi kultury: rehionalnyi aspekt [Normative and legal principles of state support for the development of education in the field of physical culture: regional aspect]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, 2 (51) S. 42–51 [in Ukrainian].
7. Semenets-Orlova, I.A. (2018). *Derzhavne upravlinnia osvity zminy v Ukraini: teoretychni zasady [State management of educational changes in Ukraine: theoretical foundations]*. Kyiv. 420 s. [in Ukrainian].
8. Iatsenko, L.D. (2020). Problemy neuzgodzhenosti vyshchoi osvity ta rynku pratsi v Ukraini [Problems of mismatch between higher education and the labor market in Ukraine]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzen. Analitychna zapyska. Serii «Sotsialna polityka»*, 14. 7 s. [in Ukrainian].

Klimenko Anastasiia, Bashavets Nataliia, Titova Hanna

CHARACTERISTICS OF PERSONNEL POTENTIAL IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS: REGIONAL ASPECT

The article presents in detail the essence of human resources potential in the field of physical culture and sports. One of the priority areas of the ban on frequent systems of regional management

*of the sphere of physical culture and sports is to certify approaches to the use of human resources as part of the preparation and development of a physical strategy for culture and sports. In the conditions of regional management, a priority increase in the personnel potential of physical education and sports organizations is characterized. The need for significant basic ambushes of personnel neglect in the human resources management system in the sphere of physical culture and sports was discovered. **The purpose of the study** is to characterize the essence of the components of human resources potential in the field of physical culture and sports. **Research methods:** analysis of literary sources and analysis of documents, system analysis, structural and functional analysis, organizational modelling. **Research results.** It is noted that sustainable development of the sphere of physical culture and sports is impossible without personnel with a high level of professionalism and information literacy. The basis for the formation of personnel potential in the field of physical culture and sports is personnel policy, which is the general direction of personnel work, characterized by a set of principles, methods, forms, and an organizational mechanism for developing goals and objectives aimed at the selection and placement of personnel. The components that ensure the development of human resources in the field of physical culture and sports are: financial support; information support for the management system and development of human resources; scientific and methodological support (as the construction of a unified system of documents of an organizational and methodological nature that define norms, rules, requirements that are used to solve problems related to personnel development); motivational factors. However, as the results of the study indicate, the current supply of personnel in the sphere of physical culture and sports, both in quantitative and qualitative terms, does not yet meet the strategic objectives facing it. It has been established that the processes of formation, use and development of human resources in the field of physical culture and sports at all levels of government are influenced by the following factors: demographic, social, economic, educational, motivational, institutional, innovative and infrastructural.*

Key words: *personnel, resource, potential, regional management.*